

Теорія і історія врегулювання конфліктів

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>05 соціальні та поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>054 Соціологія</i>
Освітня програма	<i>Врегулювання конфліктів та медіація</i>
Статус дисципліни	<i>Обов'язкова</i>
Форма навчання	<i>заочна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 курс, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>5 кред. ЄКТС/150 годин: лекції – 6 год., семінарські – 4 год., самостійна робота – 140 год.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Екзамен, МКР, ДКР</i>
Розклад занять	<i>https://schedule.kpi.ua/</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Лектор: кандидат політичних наук, старший викладач кафедри соціології Якубін Олексій Леонідович, jacubin@gmail.com Практичні / Семінарські: кандидат політичних наук, старший викладач кафедри соціології Якубін Олексій Леонідович, jacubin@gmail.com</i>
Розміщення курсу	<i>https://classroom.google.com/c/ODEwNjU4NDczODg2?cjc=t5tytovw</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Основне завдання навчальної дисципліни: сформувані у студентів сучасні теоретикометодологічні уявлення про конфлікт та його різновиди, історію, форми; засвоїти специфіку конфліктності в окремих сферах та станах війни та миру. Ознайомитись з основними інструментами переговорного процесу та формування кооперативної поведінки на мікроезо-макро рівнях соціально-економічної та політичної системи. Самостійне розуміння й аналіз конфліктів та їх врегулювання яке відповідає сучасному стану соціальних наук та соціально-політичних практик.

Завдяки засвоєнню змісту дисципліни студенти матимуть можливість сформувані уявлення про основні категорії, які стосуються поняття та феномену конфлікту, порівнювані та досліджувати їх, формувати основні типології до розуміння соціальних взаємодійконфліктів, кооперації та переговорів.

На заняттях буде виявлено особливості соціологічного підходу до вивчення соціальних взаємодій-конфліктів, кооперації та переговорів. Пояснено історичне коріння сучасних соціальних взаємодій, ключових проблем які є потенційно конфліктогенними і потребують особливої уважності та чутливості соціолога.

Студенти вмітуть демонструвати соціологічну уяву (мислення) при аналізі соціологічних явищ та процесів; розуміння соціальних взаємодій-конфліктів, кооперації та

переговорів. Самостійно працювати з бібліотечними каталогами; користуватись архівами сайтів провідних в Україні соціологічних журнальних видань; використовувати електронні носії навчальної та наукової інформації; працювати з першоджерелами (аналізувати, конспектувати).

Згідно з вимогами освітньої програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності:

- ЗК 06 - Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК 07 - Навички міжособистісної взаємодії.

Фахові компетентності:

- ФК 01 - Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.
- ФК 09 - Здатність здійснювати аналіз соціальних причин та наслідків конфлікту.

Програмні результати навчання:

- РН 01 - Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.
- РН 02 - Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.
- РН 03 - Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.
- РН 04 - Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.
- РН 13 - Розуміти соціологічні теорії конфліктів та миру, причин та особливостей перебігу регіональних та етнічних конфліктів у світі, методів та процедур їх врегулювання та попередження.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити: дисципліна базується на загальних знаннях, здобутих під час навчання в школі, що створюють загальну світоглядну і методологічну основу для сприйняття студентами змісту пропонованої дисципліни.

Постреквізити: ПО 01 Політична наука: конфліктологічний підхід, ПО 04 Сучасні теорії миру та конфліктів, ПО 13 Медіація у врегулюванні конфліктів, ПО 15 Нерівності, конфлікти і соціальна справедливість, ПО 07 Теорія і практика переговорних процесів, ПО 12 Соціологія та психологія криз та конфліктів, ЗО 08 Врегулювання конфліктів в інформаційній сфері ПО 18 Виробнича практика ПО 19 Переддипломна практика ПО 20 Підготовка кваліфікаційної роботи

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. "Моделі людини/Ното" в соціальних науках.

Тема 2. Ното *Sociologicus* та уявлення про конфлікти.

Тема 3. Які три типи соціальних взаємодій важливі при дослідженні війни і миру?

Тема 4. Суперчності у суспільстві та їх вирішення у релігійно-філософських текстах різних культур.

Тема 5. Концептуальне осмислення ідей конфлікту та порядку у працях мислителів античної Греції і Риму.

Тема 6. Теорії війни та миру: від європейського Середньовіччя до Нового часу.

Тема 7. Теорії війни та миру епохи Просвітництва.

Тема 8. Методологічний індивідуалізм і уявлення про конфлікти.

Тема 9. Марксистський підхід до розуміння природи суспільних протиріч. Класовий vs статусний підхід до конфліктів.

Тема 10. Сцієнтиська конфліктологічна парадигма в соціальних науках.

Тема 11. Функції соціального конфлікту за Льюїсом Козером.

Тема 12. Конфлікт в соціології Емілія Дюркгейма, Толкотта Парсонса, Ніла Смелзера.

Тема 13. Ненасильство, як стратегія. Чи працює ?

Тема 14. Психоаналітичне розуміння соціальних конфліктів. Психоаналітичні техніки для миру. Як це працює ?

Тема 15. Рольові теорії конфліктів. Ральф Дарендорф про соціальний конфлікт. Як його регулювати ?

Тема 16. Різниця між переговорами, медіацією і арбітражем.

Тема 17. Регулювання конфліктів чи їх вирішення ? Конфлікти ідентичностей: чому вони виникають ? Комунікація за умов конфлікту (за Джоном Бертоном).

Тема 18. Прикладне дослідження миру.

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література:

1. Валевська, І. А. Конфлікт і медіа : навчальний посібник / І.А. Валевська ; Міністерство освіти і науки України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. - Київ : ВПЦ "Київський університет", 2021. - 183 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000646578&local_base=KPI01
2. Єремеєва, І. А. Теорії цивілізацій та міжнародні конфлікти : підручник / І.А. Єремеєва ; Міністерство освіти і науки України, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. - Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2021. - 142 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000638812&local_base=KPI01
3. Карпова, О. Медіація. UA: тенденції, становлення, розвиток : колективна монографія для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю "Медіація та вирішення конфліктів" / Карпова О., Седашова О., Євтехов Є., Шевченко І. [та 5 інших] ; Бізнес школа КРОК. - Київ : Бізнес школа КРОК, 2021. - 128 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000638970&local_base=KPI01
4. Конфліктологія та медіація : навчальний посібник / укладач В.І. Докаш ; за загальною редакцією В.І. Докаша ; Міністерство освіти і науки України, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. - Львів ; Видавництво "Новий Світ - 2000", 2025. - 248 с. https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000648735&local_base=KPI01
5. Скібіцька, Л. І. Конфліктологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.І. Скібіцька. - Київ : Кондор, 2024. - 382 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000646883&local_base=KPI01

Допоміжна література:

1. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та світської / Пер. з англ. К : Дух і Літера, 2000. 600 с.
2. Кутуєв П.В. Конфліктологія: соціологічна перспектива : навчальний посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. 226 с.

3. Луцишин Г.І. Конфліктологія та теорія переговорів : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 200 с.
4. Фішер Роджер, Юрі Вільям, Паттон Брюс. Перемовини без поразки. Гарвардський метод. Київ : Сварог, 2023. 248 с.
5. Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Київ : Кондор, 2014. 192 с.
6. Арістотель. Політика / Пер. з давньогрек. та передм. О.Кислюка. – К.: Основи, 2000. 239 с.
7. Багінський А., Коломієць Т., Якубін О. Ліберальний мир, демократичний мир та національне державне будівництво у процесі врегулювання соціально-політичних конфліктів // Issue 1 (23), 2023: The Ideology and Politics Journal. С. 127–147. <http://www.ideopol.org/wp-content/uploads/2023/05/1.5.-Bahinskyi-Kolomiiets-lakubin.pdf>.
8. Біблія. Переклад І. Огієнка. Київ: Українське біблійне товариство, 2003. 1520 с.
9. Коран. Переклад смислів українською мовою / пер. М. Якубовича. Київ: ДУМУ «УММА», 2017. 608 с.
10. Артхашастра. Переклад з санскриту В.І. Кузьміна. Київ: Міжнародні відносини, 1993. 796 с.
11. Дхаммапада. Переклад з палійської мови Максимом Копаницею. Київ: Дух і Літера, 1999. 256 с.
12. Ващенко І.В., Гиренко С.П. Конфлікти великих соціальних груп : навч. посіб. – Харків : Бурун Книга, 2006. 208 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000210404&local_base=KPI01.
13. Веденєєв Д.В., Семенюк О.Г. Формування концептуальних та функціональних передумов гібридної конфліктності як загрози національній безпеці України: ретроспективний аналіз : монографія / Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України. – К.: ДП "ІНФОТЕХ", 2020. 272с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000634382&local_base=KPI01.
14. Дуткевич Т. В. Конфліктологія з основами психології управління: навч. посіб. / Т.В. Дуткевич; М-во освіти і науки України, Кам'янець-Подільський держ. ун-т, Ін-т соціальної реабілітації та розвитку дитини. К.: ЦНЛ, 2005. 456 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000183354&local_base=KPI01
15. Єремєєва І. А. Теорії цивілізацій та міжнародні конфлікти: підручник / І.А. Єремєєва; Міністерство освіти і науки України, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2021. 142 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000638812&local_base=KPI01
16. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.Г. Капітоненко. К.: Либідь, 2009. 350 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000587950&local_base=KPI01
17. Кіржнер Л. О. Конфліктологія: навч. посіб. / Л.О. Кіржнер, М.В. Мартиненко, О.В. Мангольд; Харківський нац. економ. ун-т. Харків: ХНЕУ, 2007. 144 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000211979&local_base=KPI01
18. Кіянка І. Б. Політична конфліктологія: навчальний посібник / І.Б. Кіянка; Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Львів: "Новий Світ-2000", 2020. 95 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000608884&local_base=KPI01

19. Конфліктологія: підручник для студ. вищих навч. закл. юридичних спец. / за ред. Л.М. Герасіної та М.І. Панова; Нац. юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2002. 256 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000132929&local_base=KPI01
20. Конфліктологія та медіація: навчальний посібник / укладач В.І. Докаш; за загальною редакцією В.І. Докаша; Міністерство освіти і науки України, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Львів: Видавництво "Новий Світ-2000", 2021. 248 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000637187&local_base=KPI01
21. Луцишин Г. І. Конфліктологія та теорія переговорів: навчальний посібник / Г.І. Луцишин; Міністерство освіти і науки України, Національний університет "Львівська політехніка". Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 197 с.
https://opac.kpi.ua/F/?func=direct&doc_number=000442953&local_base=KPI01
22. Сунь-цзи. Мистецтво війни / Перекл. Сергій Лесняк. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 112 с.
23. Якубін О. Л., Вишневська О. Д. Вулична фасилітація» як технологія трансформації ненасильницьких конфліктів: практична стратегія / Актуальні проблеми філософії та соціології. 2023. С. 147-154.http://apfs.nuoua.od.ua/archive/43_2023/25.pdf
24. Якубін О. Л., Якубіна В. Л. Соціальні конфлікти і їх вирішення шляхом застосування різних моделей медіації: трансдисциплінарний аналіз на основі впливів класичних концепцій Л. Козера і Р. Дарендорфа / О. Л. Якубін, В. Л. Якубіна. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2024. Вип. 46. С. 113–121
http://apfs.nuoua.od.ua/archive/46_2024/23.pdf
25. Якубін О. Л. Чи є зв'язок між Світом-містом Сковороди і Світом-миром Галтунга? / Сковорода і Ми // упор. Олесь Доній. К.: Саміт-книга, 2022. С. 175-179.
26. Iakubin O., Buha V., Rezvorovich K., Mazur T., Daraganova N. Legal regulation of the institute of control in the field of housing construction in the conditions of armed aggression of the Russian Federation. Cuestiones Políticas. 2022. Vol. 40, Núm. 73. P. 151–171.
<https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.07>

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/> - Вісник КПІ ім. Ігоря Сікорського. Соціологія. Політологія. Право.
2. <http://i-soc.com.ua/journal/content.php> – Соціологія: теорія, методи, маркетинг.
3. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
4. <https://prometheus.org.ua/>. Найкращі онлайн-курси України та світу.
5. <http://www.sociology.kpi.ua/literature> - кафедра соціології КПІ ім.Ігоря Сікорського

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, завдання на СРС з посиланням на літературу)
1	<p>Лекція 1. Тема: "Моделі людини/Ното" в соціальних науках. Перелік основних питань: Вступ. Ното Ecomoticus. Ното Sociologicus. Ното Psychologicus. Ното Culturalis. Ното Symbolicus. Ното Ludens. Інтегративні підходи. Завдання на СРС: Як моделі людини (Ното Ecomoticus, Ното Sociologicus, Ното Psychologicus тощо) допомагають зрозуміти сучасні соціальні явища? Наведіть приклад. Література: базова: 1, 2; додаткова: 7, 10, 11. Тема: Ното Sociologicus та уявлення про конфлікти. Перелік основних питань: Концепція Ното Sociologicus. Уявлення про конфлікти в контексті Ното Sociologicus. Причини конфліктів з точки зору Ното Sociologicus. Вирішення конфліктів у контексті Ното Sociologicus. Приклади конфліктів в контексті Ното Sociologicus. Література: базова: 1, 2; додаткова: 7, 10, 11. Завдання на СРС: Яким чином рольова напруга в концепції Ното Sociologicus може сприяти виникненню конфліктів? Література: базова: 2; додаткова: 2, 7, 11.</p>
2	<p>Лекція 2. Тема 3. Які три типи соціальних взаємодій важливі при дослідженні війни і миру? Перелік основних питань: Конфліктні взаємодії. Кооперативні взаємодії. Переговори. Завдання на СРС: Проаналізуйте один із трьох типів соціальних взаємодій у контексті сучасного міжнародного конфлікту. Література: базова: 3; додаткова: 7, 11. Тема 4. Суперечності у суспільстві та їх вирішення у релігійно-філософських класичних текстах різних культур. Перелік основних питань: Біблія: суть конфліктів та приклади їх вирішення. Коран: суть конфліктів та приклади їх вирішення. Артхашастра: суть конфліктів та приклади їх вирішення. Сунь Цзи, Артхашастра, "Йога-сутра" в контексті осмислення війни та миру. Порівняльний аналіз. Завдання на СРС: Порівняйте підходи до вирішення конфліктів у трьох текстах (Біблії, Корані, Йога-Сутрі, Артхашастрі, Сунь Цзи) та визначте спільні риси та відмінності. Література: базова: 2; додаткова: 3, 4, 5, 6, 17.</p>
3	<p>Лекція 3. Тема 5. Концептуальне осмислення ідей конфлікту та порядку у працях мислителів античної Греції і Риму. Перелік основних питань: Теорії конфлікту в античній Греції. Теорії конфлікту в Римській імперії. Основи "гераклітичної соціології". Рендал Коллінз та "гераклітична соціологія". Вирішення конфлікту з позиції сили за Фуکیدідом. Теорія справедливої війни Аристотеля. Інтерпретація війни Аристотелем. Завдання на СРС: Порівняйте підходи до вирішення конфліктів та ролі війни в концепціях Фуکیدіда, Геракліта та Аристотеля. Визначте, як ці підходи вплинули на сучасні уявлення про конфлікт і мир. Література: базова: 2, 3; додаткова: 1, 13. Тема 6. Теорії війни та миру: від європейського Середньовіччя до Нового часу. Перелік основних питань: Середньовічні концепції війни та миру. Ранній Новий час: від релігійних війн до секулярних концепцій. Основні ідеї трактату Гуго Гроція «Про право війни і миру». Томас Гоббс: війна як природний стан. Джон Локк: війна і природні права. Завдання на СРС: Порівняйте середньовічні релігійні концепції війни (наприклад, у</p>

	Святого Августина) із секулярними ідеями Нового часу (Гроцій, Гоббс, Локк). Визначте ключові зміни в підходах до війни та миру і поясніть їхні причини. Література: базова: 1, 2; додаткова: 11, 15.
--	---

Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, завдання на СРС з посиланням на літературу)
1	Семінарське заняття 1: Теорії війни та миру: від європейського Середньовіччя до Нового часу. План заняття: 1. Середньовічні концепції війни та миру: роль релігії та ідеї справедливої війни. 2. Боротьба за верховенство між церквою та державою: папацезаризм і цезаропапізм. 3. Перехід до секулярних концепцій у Новий час: вплив Нікколо Макіавеллі. 4. Тридцятилітня війна та Вестфальський мир: початок сучасної системи міжнародних відносин. 5. Основні ідеї трактату Гуго Гроція «Про право війни і миру»: справедливі війни та природне право. 6. Томас Гоббс і Джон Локк: конфлікти, соціальний контракт і природні права. 7. Еволюція уявлень про війну і мир: порівняння середньовічних та новочасних підходів. СРС: Підготувати конспект про основні ідеї Гуго Гроція, Томаса Гоббса та Джона Локка щодо війни, миру та соціального порядку. Література: базова: 1, 2; додаткова: 11, 15.
2	Семінарське заняття 2: Ненасильство, як стратегія. Чи працює? План заняття: 1. Визначення ненасильства та його відмінність від пацифізму. 2. Основні принципи ненасильства як стратегії соціального протесту. 3. Мохандас Ганді та його концепція "сатьяграха". 4. Історичні приклади застосування ненасильницького опору: рух за громадянські права в США. 5. Умови успіху стратегії ненасильства та її застосування в сучасних конфліктах. СРС: Дослідити історичні приклади ненасильницьких протестів та оцінити їхню ефективність у досягненні соціальних змін. Література: базова: 3, 4; додаткова: 18, 20.

6. Самостійна робота студента/аспіранта

Самостійна робота здобувача включає:

- опрацювання навчального контенту – 106 год;
- підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;
- підготовка до екзамену – 30 год.

Загалом – 140 год.

<p>Тема 7. Теорії війни та миру епохи Просвітництва. Перелік основних питань: Нові види зброї і зміна природи війни. Іммануїл Кант: до вічного миру. Основні ідеї теорії війни Клаузевіца. Жан-Жак Руссо: природний стан і соціальний договір. Енциклопедисти: війна як продукт деспотизму. Просвітництво і нові підходи до миру. Уроки Просвітництва. Завдання на СРС: Порівняйте погляди Канта, Клаузевіца та Руссо на війну та мир. Визначте, як їхні ідеї відображають основні тенденції епохи Просвітництва, і проаналізуйте, як ці концепції вплинули на сучасні підходи до врегулювання конфліктів. Література: базова: 2, 3; додаткова: 11, 13.</p>

Тема 8. Методологічний індивідуалізм і уявлення про конфлікти.

Перелік основних питань: Індивідуальні, групові, соціальні. Основні ідеї методологічного індивідуалізму. Уявлення про конфлікти в контексті методологічного індивідуалізму.

Приклади застосування методологічного індивідуалізму до вивчення конфліктів.

Критика методологічного індивідуалізму в контексті вивчення конфліктів.

Завдання на СРС: Проаналізуйте, як методологічний індивідуалізм пояснює виникнення конфліктів через суперечливі інтереси індивідів.

Література: базова: 2, 5; додаткова: 2, 11.

Тема 9. Марксистський підхід до розуміння природи суспільних протиріч. Класовий vs статусний підхід до конфліктів.

Перелік основних питань: Марксистська теорія. Марксистський підхід до суспільних протиріч. Класовий підхід до конфліктів. М.Вебер і соціальні конфлікти. Статусний підхід до конфліктів. Порівняння класового та статусного підходів до конфліктів.

Завдання на СРС: Порівняйте класовий та статусний підходи до аналізу суспільних конфліктів, навівши приклад конфлікту, який можна пояснити кожним із цих підходів.

Література: базова: 2, 5; додаткова: 7, 11.

Тема 10. Сцієнтиська конфліктологічна парадигма в соціальних науках.

Перелік основних питань: Конфліктологічна парадигма як складова соціальних наук.

Основні ідеї конфліктологічної парадигми. Види конфліктів в контексті конфліктологічної парадигми. Методи дослідження конфліктів. Підходи до вирішення конфліктів. Ключові теоретики конфліктологічної парадигми. Порівняння розуміння конфліктів Карла Маркса та Георга Зіммеля. Конфлікт як самостійний предмет досліджень Георга Зіммеля.

Завдання на СРС: Складіть коротку характеристику будь-якого виду конфлікту (міжособистісного, групового, організаційного чи міжнародного) з точки зору конфліктологічної парадигми, визначивши його причини та можливі шляхи вирішення.

Література: базова: 2, 5; додаткова: 11, 19.

Тема 11. Функції соціального конфлікту за Льюїсом Козером.

Перелік основних питань: Основні ідеї Льюїса Козера про функції соціального конфлікту.

Детальний аналіз функцій соціального конфлікту за Козером. Приклади функцій соціального конфлікту. Критика підходу Козера.

Завдання на СРС: Проаналізуйте, як соціальний конфлікт може сприяти перегляду або зміні суспільних норм, навівши приклад.

Література: базова: 3, 5; додаткова: 11, 19.

Тема 12. Конфлікт в соціології Еміля Дюркгейма, Толкотта Парсонса, Ніла Смелзера.

Перелік основних питань: Конфлікт у соціології Еміля Дюркгейма. Конфлікт у соціології Толкотта Парсонса. Конфлікт у соціології Ніла Смелзера. Порівняльний аналіз підходів до конфлікту.

Завдання на СРС: Порівняйте підходи Еміля Дюркгейма, Толкотта Парсонса та Ніла Смелзера до аналізу соціального конфлікту, виділивши декілька спільних рис та декілька відмінностей між ними.

Література: базова: 2, 5; додаткова: 7, 11.

Тема 13. Ненасильство, як стратегія. Чи працює?

Перелік основних питань: Сутність ненасильства і відмінність від пацифізму. Мохандас Ганді та концепція "сатьяграха". Основні принципи ненасильства.

Завдання на СРС: Дослідіть історичні приклади успішного застосування стратегії ненасильницького опору, зокрема, в діяльності Мохандаса Ганді або руху за громадянські права в США. Проаналізуйте умови, які сприяли успіху цих стратегій, і визначте, чи можуть вони бути застосовані у сучасних конфліктах.

Література: базова: 3, 4; додаткова: 18, 20.

Тема 14. Психоаналітичне розуміння соціальних конфліктів. Психоаналітичні техніки для миру. Як це працює?

Перелік основних питань: Концепція джерел конфліктності за З.Фрейдом. Розуміння

конфлікту американськими психологами К. Хорні, Е. Фромм, Г. Саллівен. Психоаналітичні техніки для миру. Як це працює? Психологія Его описана Отто Кернбергом.

Завдання на СРС: Порівняйте підходи З. Фрейда, К. Хорні та Е. Фромма до природи конфліктів.

Література: базова: 3, 5; додаткова: 9, 11.

Тема 15. Рольові теорії конфліктів. Ральф Дарендорф про соціальний конфлікт. Як його регулювати?

Перелік основних питань: Рольові теорії конфліктів. Основні види соціальних конфліктів. Ральф Дарендорф про соціальний конфлікт.

Завдання на СРС: Проаналізуйте приклад рольового конфлікту з реального життя (або історичного контексту), визначте його тип і запропонуйте способи його регулювання на основі концепції Ральфа Дарендорфа.

Література: базова: 3, 5; додаткова: 11, 19.

Тема 16. Різниця між переговорами, медіацією і арбітражем.

Перелік основних питань: Що таке переговори. Визначення медіації. Що таке арбітраж. Прийняття рішень за умов конфлікту і кризи. Інституалізація рішень по врегулюванню конфліктної ситуації (за Елеонор Остром).

Завдання на СРС: Проаналізуйте конкретний конфлікт (реальний чи вигаданий), визначте, який із методів – переговори, медіація чи арбітраж – був би найефективнішим для його врегулювання, і обґрунтуйте свій вибір.

Література: базова: 3, 4; додаткова: 11, 15.

Тема 17. Регулювання конфліктів чи їх вирішення? Конфлікти ідентичностей: чому вони виникають? Комунікація за умов конфлікту (за Джоном Бертоном).

Перелік основних питань: Регулювання конфліктів чи їх вирішення? Конфлікти ідентичностей. Комунікація за умов конфлікту. Історичний підхід Чарльза Тіллі у вивченні причин воєн. Чи можливо вирішити конфлікти в релігійних парадигмах в умовах секулярного/постсекулярного світу?

Завдання на СРС: Сформулюйте основні відмінності між підходами до регулювання конфліктів за Дарендорфом та Джоном Бертоном, і проілюструйте їх прикладами.

Література: базова: 2, 5; додаткова: 9, 10.

Тема 18. Прикладне дослідження миру.

Перелік основних питань: Що таке чисті та прикладні дослідження за А. Рапопортом? Яка основна ціль досліджень про мир? Чому теорія миру без практичного застосування неефективна? Йохан Галтунг і дослідження "структурного насильства", умов миру. Теорія "демократичного миру" vs "Імперії". Пізній капіталізм: специфіка конфлікту і стану миру на глобальному та регіональних рівнях. Гендерний вимір прикладних досліджень миру та теорія війни Джудіт Батлер. Теорія війни Джудіт Батлер.

Завдання на СРС: Проаналізуйте роль незалежних дослідницьких центрів у вивченні миру та їхній вплив на формування суспільної думки. Наведіть приклади таких центрів та їхніх практичних ініціатив.

Література: базова: 2, 5; додаткова: 11, 16.

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Відвідування занять

Відвідування лекційних і семінарських занять є бажаним.

Пропущені контрольні заходи оцінювання

Пропущену модульну контрольну роботу можна написати повторно, але до моменту проставлення проміжної атестації з урахуванням часу, необхідного викладачу для перевірки роботи.

Процедура оскарження результатів контрольних заходів оцінювання

Студенти мають можливість підняти будь-яке питання, яке стосується процедури контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами. Для оскарження контрольних заходів студент має подати заяву, у якій має бути вказана причина оскарження, наведені факти упередженості викладача. Викладач повинен обговорити дану заяву зі студентом особисто на консультації. В разі відсутності порозуміння щодо результату контрольного заходу, формується комісія з викладачів кафедри, яка оцінює процедуру проведення контрольного заходу та претензії студента. Комісія може вирішити провести контрольний захід повторно, або відхилити заяву. Рішення комісії є остаточним та оскарженню не підлягає.

https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_apeliiacii.pdf

Календарний рубіжний контроль

Метою проведення атестації є підвищення якості навчання студентів та моніторинг виконання графіка освітнього процесу студентами.

На першій атестації студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг на час атестації складає 20 і більше балів.

На другій проміжній атестації студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг на час атестації складає 40 і більше балів. У випадку, якщо цей показник не відповідає вимогам, виставляється «не атестований». Відпрацювання «не атестації» здійснюється на консультаціях з викладачем шляхом усної відповіді на питання не засвоєного студентом матеріалу.

Опанування дистанційних курсів.

За бажанням здобувача в умовах, що не сприяють регулярному відвідуванню занять, допускається вивчення окремих змістовних частин освітнього компонента в асинхронному режимі, зокрема, через опанування дистанційних курсів. Для врахування в системі оцінювання балів за опанування таких курсів, вони мають відповідати змістовно силабусу, бути узгоджені із викладачем, та на підтвердження проходження курсів студент має надати відповідний документ із зазначенням назви та обсягу в годинах. Визнання результатів неформальної освіти відбувається у порядку, визначеному у відповідному Положенні КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://osvita.kpi.ua/node/179>.

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

№п/п	Контрольний захід оцінювання	%	Ваговий бал	Кількість	Всього
1	Виступи на семінарських заняттях	20	10	2	20
2	Модульна контрольна робота (МКР)	10	10	1	10
3	Домашня контрольна робота (ДКР)	20	20	1	20
4	Екзамен	50	50	1	50
	Всього				100

Обов'язкова умова допуску до екзамену		Критерій
1	Поточний рейтинг	RD ≥ 30
2	Модульна контрольна робота (МКР)	RD ≥ 5
3	Домашня контрольна робота (ДКР)	RD ≥ 10

До відомості семестрового контролю викладач вносить підсумкову рейтингову оцінку, що складається з суми стартових балів та балів за результатами екзамену, або стартові бали і відмітку «не допущено», «усунено», «не з'явився».

1. Виступи на семінарських заняттях оцінюється максимально в 10 балів.

Максимальна кількість балів на всіх семінарських заняттях дорівнює $\text{гсем} = 10 \text{ балів} * 2 = 20 \text{ балів}$.

Критерії оцінювання:

- «відмінно» – творчий підхід до розкриття проблеми, залучення різноманітної інформації та обґрунтування доцільності її використання – 9-10 балів;
- «добре» – глибоке розкриття проблеми (на рівні «сутність»- «закономірність»), відображена власна позиція – 7-8 балів;
- «задовільно» – обґрунтоване розкриття проблеми з певними недоліками (брак посилань) – 6 балів;
- «незадовільно» – завдання не виконане, – 0 балів.

2. Домашня контрольна робота

Ваговий бал – 20.

Критерії оцінювання:

- «відмінно», тема розкрита повною мірою (не менше 90% потрібної інформації), робота написана самостійно, відповідає встановленим вимогам та здана вчасно – 18-20 балів;
- «добре», тема розкрита не досить повно (не менше 75% потрібної інформації), наявні незначні відхилення від встановлених вимог, здана вчасно – 15-17 балів;
- «задовільно», тема розкрита погано та/або наявні суттєві відхилення від встановлених вимог – 12-14 балів;
- «незадовільно», робота не відповідає вимогам на 12 балів – 0 балів.

3. Модульна контрольна робота

Ваговий бал – 10.

Критерії оцінювання:

- «відмінно», повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) на всі питання модульної контрольної роботи; студент вільно орієнтується в поданому матеріалі – 9-10 балів;
- «добре», студент надав відповіді на 75% питань модульної контрольної роботи; відповіді на всі питання контрольної потребують уточнень – 7-8 балів;
- «задовільно», студент надав відповіді на 60% питань модульної контрольної роботи; відповіді потребують суттєвих уточнень, недостатнє володіння матеріалом – 5-6 балів;
- «незадовільно», відповідь не відповідає вимогам на 5 балів, студент не орієнтується в матеріалі, вкрай обмежена відповідь – 0 балів.

4. Екзамен.

Ваговий бал – 50.

Екзамен передбачає усні відповіді на питання, перелік яких наведений у додатку.

Критерії оцінювання:

- 40-50 балів – студент відповідає на майже всі питання екзамену, демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, висловлює власну позицію з дискусійних питань, демонструє ознаки теоретичного мислення та соціологічної уяви;
- 30-39 балів – студент відповідає на більшість питань екзамену, демонструє хороший рівень знання матеріалу;
- 20-29 балів – студент відповідає на приблизно половину питань екзамену, демонструє доволі поверхневі знання;
- 0-19 балів – студент відповідає лише на окремі питання екзамену, не має власної позиції, допускає суттєві неточності.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Навчальні заняття з дисципліни «Теорія і історія врегулювання конфліктів» проводяться у формі лекційних та семінарських занять. На лекціях викладач ознайомлює студентів з основними інструментами переговорного процесу та формування кооперативної Теорія і історія врегулювання конфліктів 5 поведінки на мікро-мезо-макро рівнях соціально-економічної та політичної системи. Самостійне розуміння й аналіз конфліктів та їх врегулювання яке відповідає сучасному стану соціальних наук та соціально-політичних практик.

Лекції відбуваються у формі діалогу, коли викладач задає зустрічні запитання аудиторії щодо навчального матеріалу, може попросити дати оперативну відповідь на поточне запитання, або матеріал попередніх занять.

Отримавши базові знання щодо специфіки соціологічного мислення студенти пишуть есе (тема домашньої контрольної роботи на вибір):

1. Вирішення конфлікту з позиції сили (за Фукідідом «Історія Пелопонеської війни»)
2. Вплив природи людини на розуміння конфлікту (за Арістотелем «Політика» (книги 1, 4, 5) та Томасом Гоббсом «Левіафан»)
3. Суперечності у суспільстві та їх вирішення у релігійно-філософських текстах різних культур (Біблія, Коран, Артхашастра, Дхаммапада, "Мистецтво війни вчителя Суна")
4. Теоретичне осмислення міжнародної безпеки в трактаті Гуго Гроція «Про право війни і миру»
5. Теорія війни Карла фон Клаузевіца
6. Особливості поняття миру в ідеалістичному підході Іммануїла Канта.
7. Марксистський підхід до розуміння природи суспільних протиріч.
8. Конфлікт як самостійний предмет досліджень Георга Зіммеля.
9. Порівняйте розуміння конфліктів Карла Маркса та Георга Зіммеля.
10. Функції соціального конфлікту за Льюїсом Козером.
11. Конфлікт в соціології Еміля Дюркгейма.
12. Функціональний підхід в аналізі конфліктів (за роботою Роберта Мертона «Явні і латентні функції»).
13. Ральф Дарендорф про соціальний конфлікт.
14. Теорія ігор у вивченні конфліктів (за роботою Томаса Шеллінга «Стратегія конфлікту»).
15. Історичний підхід Чарльза Тіллі Тіллі у вивченні причин воєн.

Основною формою роботи на семінарському занятті є виступ, який поєднує комунікативні здатності студента з демонстрацією та закріпленням знань. Викладач оцінює як глибину, ширину, точність визначень під час виступу студента, здатність оперативно реагувати на запитання аудиторії. Під час семінарського заняття додаткового оцінюється активність студентів при формулюванні запитань, участь у дискусії, формулювання альтернативних гіпотез.

Екзамен проводить усно і передбачає виконання 2 завдань:

1. Обговорення одного з текстів першоджерел, які студенти вивчали протягом семестру. Студенти повинні навести власні приклади для ілюстрації або критики основних тез першоджерела. Можна оформити свої ідеї у формі творчого есе (2-3 сторінки).
2. Заздалегідь обирають один з історичних прикладів конфліктів та їх врегулювання. Свої думки оформлюєте у вигляді коротких тез та перекажіть їх зміст на іспиті (письмово до 5 сторінок) та з показом презентації. Покажіть нарративну лінію конфліктної взаємодії, використовують для її аналізу набуті на основі курсу соціально-політичну термінологію.

Для максимальної оцінки з дисципліни передбачається вміння студентами на основі конкретних кейсів (випадків конфліктів різного рівня) продемонструвати соціологічну уяву з використанням основних соціологічних понять (конфлікт, насильство, війна, мир, переговори, соціально-політичних понять, і т. д.), показу ролі особистісних якостей в процесі переговорів та медіації.

- «відмінно» - 45-50 балів – студент повністю розкриває поставлені питання, демонструє глибоке розуміння соціологічних понять, застосовує соціологічну уяву для аналізу кейсів. Відповідь логічно структурована, містить чіткі аргументи та приклади. Відсутні або мінімальні незначні неточності;
- «добре» - 35-44 бали – студент достатньо розкриває питання, але аналіз кейсів може бути менш глибоким, або частина понять використана без належного пояснення. Логіка

викладу переважно збережена, аргументи загалом коректні, але є незначні неточності або недостатньо глибока інтерпретація;

- «задовільно» - 25-34 бали – відповідь неповна, студент демонструє поверхневе розуміння соціологічних понять, деякі аспекти залишаються нерозкритими. Аналіз кейсів формальний або обмежений, тема розкрита частково або слабко. Відповідь має логічні помилки, неточності, але містить базові знання;
- «незадовільно» - 0-24 бали – студент не розкриває основні питання або робить це з грубими помилками, демонструє відсутність розуміння соціологічних понять або їх невірне використання. Відсутній глибокий аналіз кейсів.

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено старшим викладачем кафедри соціології, кандидатом політичних наук Якубіним Олексієм Леонідовичем

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 14 від 23.06.2025)

Погоджено Методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 4 від 24.06.2025)

Додаток А

Питання для підготовки до модульної контрольної роботи

1. Основні моделі людини в соціальних науках.
2. Вплив моделі Ното *Politicus* на розуміння конфліктів.
3. Зв'язок моделі Ното *Ecopoticus* з конфліктами.
4. Взаємозв'язок між моделями Ното *Sociologicus* та соціальними конфліктами.
5. Соціальні взаємодії в контексті дослідження війни та миру.
6. Концепція конфлікту за Гераклітом.
7. Вирішення конфліктів через силу за Фулідідом.
8. Природа конфліктів за Арістотелем у "Політиці".
9. Вплив теорії Томаса Гоббса на розуміння конфліктів.
10. Теорія війни Карла фон Клаузевіца та її вплив на розуміння конфліктів.
11. Війна як провал політики в трактуванні Клаузевіца.
12. Ідеалістичний підхід Іммануїла Канта до поняття миру.
13. Роль Канта в розвитку розуміння миру.
14. Марксистський підхід до природи суспільних протиріч.
15. Відмінності між класовим та статусним підходом до конфліктів.
16. Конфліктологічна парадигма в соціальних науках.
17. Підходи Георга Зіммеля до розуміння конфліктів.
18. Порівняння розуміння конфліктів Карлом Марксом та Георгом Зіммеlem.
19. Статусна теорія конфліктів Макса Вебера.
20. Конфлікти в соціології Еміля Дюркгейма як збурення соціальної системи.
21. Теорія конфлікту Толкотта Парсонса.
22. Стадії розвитку конфліктів за Нілом Смелзером.
23. Аналіз теорії конфлікту в соціології Толкотта Парсонса.
24. Відмінності між переговорами, медіацією і арбітражем.
25. Поняття діалогу заради примирення та його умови.
26. Умови успіху діалогу заради примирення.
27. Переговори як інструмент зменшення конфлікту.
28. Відмінності між арбітражем і медіацією в контексті соціальних конфліктів.
29. Роль переговорів у вирішенні соціальних конфліктів.

Питання для підготовки до екзамену

1. Моделі людини/Ното в соціальних науках:

Поясніть, як різні моделі людини (*Ното Sociologicus*, *Ното Economicus*, *Ното Politicus*) впливають на розуміння соціальних конфліктів. Наведіть приклади застосування цих моделей у сучасному суспільстві. Оформіть ваші ідеї у вигляді короткого есе (2-3 сторінки).

2. Ното Sociologicus та уявлення про конфлікти:

Розгляньте концепцію *Ното Sociologicus* у контексті соціальних конфліктів. Як ця модель людини допомагає пояснити причини та механізми конфліктів у суспільстві? Підготуйте аналітичну частину та коротке есе (до 3 сторінок).

3. Які три типи соціальних взаємодій важливі при дослідженні війни і миру?

Охарактеризуйте три типи соціальних взаємодій, що є важливими для дослідження війни та миру. Наведіть конкретні приклади з історії або сучасності, що підтверджують ці типи взаємодій. Письмово підготуйте 2-3 сторінки та презентуйте їх.

4. Суперечності у суспільстві та їх вирішення у релігійно-філософських текстах різних культур:

Оберіть один релігійно-філософський текст (наприклад, з християнства, буддизму чи ісламу) і поясніть, як у ньому розглядаються соціальні конфлікти та їх вирішення. Порівняйте його з іншими культурними підходами. Напишіть есе (2-3 сторінки).

5. Концептуальне осмислення ідей конфлікту та порядку у працях мислителів античної Греції і Риму:

Оцініть, як різні античні мислителі (наприклад, Платон, Арістотель, Цицерон) трактували ідеї конфлікту та порядку. Як ці ідеї можуть бути застосовані до сучасних соціальних проблем? Напишіть коротке есе (2-3 сторінки).

6. Теорії війни та миру: від європейського Середньовіччя до Нового часу:

Охарактеризуйте основні теорії війни та миру, що розвивалися в Європі від Середньовіччя до Нового часу. Як ці теорії пояснюють причини війн і можливості їх врегулювання? Напишіть аналітичну роботу (2-3 сторінки).

7. Теорії війни та миру епохи Просвітництва:

Розгляньте теорії війни та миру в епоху Просвітництва. Як мислителі того часу (наприклад, Іммануїл Кант, Жан-Жак Руссо) бачили можливості для досягнення миру та запобігання війнам? Підготуйте есе на 2-3 сторінки.

8. Методологічний індивідуалізм і уявлення про конфлікти:

Поясніть, як методологічний індивідуалізм впливає на розуміння соціальних конфліктів. Як цей підхід дозволяє аналізувати поведінку індивідів у соціальних конфліктах? Напишіть коротке есе (2-3 сторінки).

9. Марксистський підхід до розуміння природи суспільних протиріч. Класовий vs статусний підхід до конфліктів:

Оцініть марксистську теорію конфлікту та порівняйте її з класовим і статусним підходами. Як ці теорії можуть бути застосовані для аналізу сучасних соціальних конфліктів? Підготуйте аналітичне есе (2-3 сторінки).

10. Конфліктологічна парадигма в соціальних науках:

Поясніть концепцію конфліктологічної парадигми в соціальних науках. Як різні школи та підходи до конфліктів (наприклад, у працях Георга Зіммеля, Макса Вебера) розглядають роль конфлікту в суспільстві? Підготуйте есе (2-3 сторінки).

11. Функції соціального конфлікту за Льюїсом Козером:

Розгляньте функції соціального конфлікту за Льюїсом Козером. Як конфлікти можуть позитивно впливати на соціальну стабільність і розвиток? Напишіть коротке есе (2-3 сторінки), проілюструвавши свої думки прикладами.

12. Конфлікт в соціології Еміля Дюркгейма, Толкотта Парсонса, Ніла Смелзера:

Порівняйте розуміння конфлікту в соціології Еміля Дюркгейма, Толкотта Парсонса та Ніла Смелзера. Як кожен з цих теоретиків бачить роль конфлікту в соціальній системі? Напишіть есе (2-3 сторінки).

13. Ненасильство як стратегія. Чи працює?

Оцініть ненасильницькі стратегії вирішення конфліктів. Чи можна їх застосовувати у сучасних соціальних чи політичних конфліктах? Наведіть приклади з історії та сучасності. Напишіть есе (2-3 сторінки).

14. Психоаналітичне розуміння соціальних конфліктів. Психоаналітичні техніки для миру:

Розгляньте психоаналітичне розуміння соціальних конфліктів та те, як психоаналітичні техніки можуть використовуватися для вирішення конфліктів. Напишіть есе (2-3 сторінки) з конкретними прикладами.

15. Рольові теорії конфліктів. Ральф Дарендорф про соціальний конфлікт:

Оцініть рольові теорії конфліктів, зокрема підхід Ральфа Дарендорфа. Як цей підхід дозволяє розуміти динаміку соціальних конфліктів у різних суспільствах? Напишіть есе (2-3 сторінки).

16. Різниця між переговорами, медіацією і арбітражем:

Поясніть різницю між переговорами, медіацією та арбітражем як методами вирішення конфліктів. Як кожен з цих методів працює у різних соціальних контекстах? Підготуйте короткий текст (2-3 сторінки).

17. Регулювання конфліктів чи їх вирішення? Конфлікти ідентичностей:

Оцініть причини та механізми виникнення конфліктів ідентичності (етнічні, релігійні, культурні). Як ці конфлікти можуть бути врегульовані чи вирішені? Підготуйте есе (2-3 сторінки).

18. Прикладне дослідження миру:

Розгляньте прикладне дослідження миру в конкретній соціальній чи політичній ситуації. Як можуть бути використані теорії конфлікту для досягнення миру? Напишіть коротке есе (2-3 сторінки), застосовуючи соціально-політичну термінологію.